

# Literární přehled.

**Československá armáda.** Praha, 1931  
Vyslo jako 8. svazek Aventinského magazínu. Za 8 Kč.

Motivem k vydání tohoto zvláštního čísla Aventinského magazínu bylo heslo „Pro lepší poznání armády“, které u nás, bohužel, je stále ještě odůvodněno, neboť malosti armádních věcí, a to i nejběžnějších, jsou mnohým příslušníkům našeho státu stále ještě cizí, což si lze vysvětliti nejen lhostejností. Příčina toho zjevu je hlubší a jadrnější; vězí v kompaktním systému celé naší národní předválečné psychologie, jejíž kořeny sahají do let 80. a 90. minulého století. Úkol právě vydaného magazínu je čistě instruktivní, informační a proto i formu magazinovou třeba uznati za formu vhodnou a přístupnou, která složitý organismus moderního vojenského zřízení je schopna přiblížiti snad i tomu nejhostejnějšímu čtenáři.

Vůdčí linií všech prací publikace je snaha dokázati, že práce v armádě, byť i na pohled neviditelná (u nás má pro ni veřejnost název neproduktivní, ale myslí tím práci jalovou) je nejen prací úzce odbornou, nýbrž že armádní činnost je bohatě rozvětvená, mnohostranná, že zasahuje všechna odvětví lidského snažení, ať industriálního nebo duševního, tudíž že práce v armádě jest nejen prací, jež poctivě roubuje nepřízní dob zakrnlá vojenská pláňata starého českého vojenství, nýbrž že je také prací množující v každém směru živé hodnoty národní.

Většina autorů je z armádního svazku. Z významných mimovojenských osobností přispěl do publikace dr. Karel Capek, dr. Rudolf Procházka a prof. dr. Josef Schráníl.

Tak jako život armády je bohatě členěný a rozmanitý, tak i magazin stručně a populárně pojednává o vývoji a organizaci armády, o výchově a sportu v armádě, o výcviku, životě, úkolech a boji jednotlivých zbraní, o plynové válce, o vojenském koni a o jeho chovu.

Positivně propagační jádro mají články o intendantní službě, o vojenské technice, o motorisaci, o vojenské stavební službě, o technickém a zeměpisném ústavu. Pojednání „O manévrech“ má jistě svůj dobrý účel a vysvětluje a odůvodňuje čtenáři spravedlivou a oprávněnou konečnou etapu vojenského roku, jež je závěrečnou zkouškou celoroční práce v armádě. Článek „Péče naši

vojenské správy o český jazyk“ poukazuje skromně na bohatou a dosud nedoceněnou práci, kterou armáda vykonala pro český jazyk a kterou se vojenská správa může oprávněně honositi před ostatními resorty státní administrativy. Kladnou armádní práci mírových dob dokumentuje také článek „Pomoc armády“, jenž čtenáře přesvědčuje o významu a práci armády při živelních katastrofách a náhlých neštěstích, kdy armáda pracuje k prospěchu svého bližního. To platí i o článku, který líčí zdravotní péči u vojska.

Pro zpestření obsahu je v magazínu 133 vyobrazení, z nichž některá jsou přímo vzorné ilustrační. To platí obzvláště o obraze „Každý začátek je těžký“ (str. 19) a dále o obrazech na str. 84, 85, 123 a j.

Úprava je vkusná, leč lámání sazby nebylo vždy šťastné, čehož dokladem je na příklad str. 163, kde v sazbě článku o Svazu čs. důstojnictva jest vyobrazení hodnostních odznaků majora zbraní, a rovněž tabulka barvy vložek měla být vsunuta mezi sazbu dotčeného článku. Dále postrádáme samostatného a obsírnějšího pojednání o Vědeckém ústavě vojenském. Některé důležité naše instituce, jako Památník osvobození, byly vůbec opominuty. Také mnohé důležité otázky týkající se naší armády, jako branná příprava a j., mohly být stručně zpracovány, aby obraz armády byl úplný.

Kpt. Jeníček.

Stábní kapitán četnictva **Alfons Ševčík**: „Portáši — národní četníci a ochránci Valašských hor.“ V Hranicích 1930.

Historický náčrt o zajímavém zařízení moravském, jakési malé období českých Chodů, byť i ne tak starobylé. Málo komu v Čechách jest asi známo něco bližšího o portáších, leč snad čtenářům románů Karasových a Kramolišových. Proto je velkou zásluhou p. štkpt. Ševčíka, že roztroušené zprávy a památky po tomto svérázném sboru, ať již v literatuře nebo ústním podání, v listinách nebo v předmětech shromáždil v své malé monografii.

Jihovýchodní Morava byla odedávna neklidným koutem. Nájezdy z Uher, zahraniční nepřítel i domácí odbojníci a zbojníci udržovali kraj v stálém rozruchu. Stará bezpečnostní opatření nepo-

stačovala. Tu r. 1638 nařizuje císař Ferdinand III. zesnulému hejtmanu moravskému zřízení zvláštního ochranného sboru „věrných Valachů“. Později se vyskytlo pojmenování „portáši“, jež vzniklo buď přímo z latinského „porta“ (brána) anebo z maďarského slova „portyaz, portas“, z tohoto slova odvozeného, t. j. strážce u brány. Bylo to jakési pohraniční četnictvo. Měnilo se v průběhu let osudy tohoto sboru. Rozprostíral se podél zemských hranic od Místku a Frýdku až k Uh. Hradišti. Na sklonku 18. stol. je zřízen portášský sbor i ve Slezsku.

Portáši nekonali jen bezpečnostní službu v pohraničí, nýbrž i v přiléhajícím vnitrozemí. V míru konali hlídky a pochůzky po kraji, dohlíželi na cizince, honili loupežníky, čelili podloudnictví, ve válce střežili a bránili vojensky hranice v zemských branách. Tak bojují brzy proti Turkům, pak proti Kurucům, jsou voláni do zbraně proti Prusákům a konají jakési pomocné vojenské služby (jako polní četnictvo) v době napoleonské.

Téměř 200 let působí vojensky organizovaní portáši v ochraně obyvatelstva, až konečně v třicátých letech minulého století dochází z různých příčin k jich rozpuštění. Knížka líčí nám poutavě na 75 stranách historický vývoj, organizaci a charakter sboru, početnost, dislokaci, výzbroj, oděv, způsob služby, žold, doplňování sboru, jeho činnost a velitele, jakož i památky a stopy po těchto národních četnicích na Valašsku dosud trávající, podává i přehled použité literatury. Budoucí historik má práci po mnohé stránce ulehčenu — může dále stavěti na položených mu zde základech.

Malá, úhledná, bohatě ilustrovaná knížka, jejíž výtěžek je věnován úpravě portášských hrobů ve Valašské Bystrici, zaslouží plně, aby byla hodně čtena. —lt.

Oberst d. R. Max v. Pittreich: Die Schlacht bei Oken (4/6—16/6 1916), Wien 1931. Nákladem „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“ (Wien I, Stubenring 1), S 3 náčrtky.

Rakouské úřední dílo o světové válce, mající rozsah předem stanovený, postrádá vyličení taktické činnosti, zvláště důležité pro studium válečných dějin a jich praktické využití. Proto se snaží nakladatelství vyplnit tuto mezeru podle možnosti monografickým znázorněním důležitých nebo zvlášť poučných bojů a bitev. Tak vznikla řada ličení bitev a potyček (Czegka: Der Kaiserschützenhandstreich auf Zaleszczyki am 5. Mai

1915, Horsetzky: Der Kampf um Monte Asolone Ende Oktober 1918, Stuckhell: Die zweite Einschliessung Przemysla). Ostatní monografie jsou již rozebrány, k nimž přistupuje nyní nové: kritické vyličení ruského průlomu u Oken v první polovici června 1916 od plukovníka v. v. Pittreicha.

Plukovník Pittreich není dnes již známý v širších kruzích. Zvláště je známá jeho kritika „Lemberg 1914“. Jeho služební postavení za bitvy u Oken — byl šéfem štábu skupiny polního podmaršálka v. Benigni — činí jej zvláště způsobilým hovořiti o této nešťastné bitvě a o jejích následcích. Okna staly se východiskem pro ruský vpád do východní Halice v r. 1916 a vedly společně se současným vpádem do Volyňska v prostoru Olyka-Luck ke krizi, která donutila rakousko-uherské vojenské vedení zastaviti nadějnou ofenzivu z jižních Tyrol; také německé vojenské vedení muslo upustiti od verdunského podniku, aby mohlo vrhnouti posily na Východ. Konečně způsobil ruský vpád vypovězení války i Rumunskem.

Spisovatel pátrá s porozuměním a taktikou po příčinách, proč u Oken utrpěly rakouské zbraně neúspěch, ač tam téměř po tři čtvrti roku bylo úporně usilováno vybudovati silnou posilu podle všech zkušeností úpravy terénu na západě, ač tam stála zdatná vojska, zkušenosti velitelů pod proslulým vojevůdcem — generálem plukovníkem o. Pflanzerem Batinem — poměr sil alespoň u pěchoty nebyl nikterak zvláště nepříznivý pro obránce (2:3) a před 5 měsíci právě tam skončil ruský pokus o průlom úplnou porážkou.

Pittreich dovede znamenitě jiti na kloub různým příčinám neúspěchu. Hlavní příčinou — přes to, že si vojsko vedlo dobře, ba částečně i výtečně — asi bylo, že v uplynulém pololetí taktika byla zatlačena technikou, vojska vytrpávala se takřka jen kopáním a na taktický výcvik nezbývalo času, takže vojska i velitelé byli celkem nezkušenými ve způsobu boje v tak složitých pozicích.

Při tom se najde v podrobnostech i leccos zajímavého a pro veřejnostového, na př. že ruské jezdectvo — ač ruský úsudek o jeho chování nebyl příznivý — přece jen podstatně přispělo k využití výsledku a způsobilo Rakouskům mnoho škod atd. S uznáním se mluví o pěších plucích čis. 1 a čis. 80 v o statečném chování saských dragounů.

Celkem jde o velmi poučnou, leccos napínavou knihu, již spisovatel si získal novou zásluhu. —K—

Plukovníci **Matter a Linaves: Petit memento du fantassin en campagne.** Paříž (Charles Lavauzelle) — 100 stran. 2.40 frs.

Prinášá v otázkách a v odpovědích vše, co musí voják znáti. V šesti kapitolách vykládá o pochodech i odpočinku, o výzbroji, o povinnostech a úkolech v boji, o útoku a obraně. Pozornost za-

slouží tyto podrobnosti: Bojové družstvo má s sebou 1895 nábojů, z toho 1325 pro lehký kulomet. U družstva je 33 ručních a puškových granátů. Na letadla se střílí lehkým kulometem jen na rozkaz důstojníka (pod 600 m). Těžkých kulometů vojenských těles se používá rovněž k střelbě jen pod 1000 m. Obranu kulometry přes 1000 m provádějí toliko vojska obrany proti letadlům.

## Různé zprávy.

**Vojenské novinky ze sovět. armády.**

a) Poznatky z manévru rudé armády, konaných na podzim roku 1930: V loňských podzimních manévrech pracovaly trupy rudé armády již se silnými, motorizovanými oddíly a použily po prvé t. zv. „služby umělých překrad“ (k zřizování a ničení překážek atd.). Podle manévrových směrnic měly se též cvičiti letecké útoky na motorizované části vojska. Zdůrazňuje se součinnost štábů a kára jejich pomalá činnost. — V některých okruzích byly provedeny průběžné delší operace. Poukazuje se na službu v týlu, která se musí zlepšiti. — K zdolání překážkových pásem musí býti předsunutým praporům k zamlžení nepřátelského pozorování a k ochraně prováděných nutných prací přiděleny silné chemické a sapérské oddíly a dělostřelectvo nebo letectvo. — Navrhuje se odstraňovati překážky, zřízené poraženými stromy, pancéřovými vlečkami opatřenými pilami. Jeden jezdecký pluk překročil řeku v blízkosti nepřítelů nepozorován ani letci ani z pozemních pozorovatelů za ochrany umělé mlhy. Za větru, vanoucího rovnoběžně s řekou, byly zamlžovací pumy vrhány také do vody, aby zamlžily proud řeky. — Manévry leningradského vojenského okruhu započaly 2. září 1930 postavením mostu přes širokou a dravou řeku Něvu. 4. září byly srážky jezdeckých mas, které byly doprovázeny obrněnými automobily jednotkami a pěchotou na nákladních autech. Přepady v týlu, trénu, štábů, odříznutí blízkých se záloh, zkrátka operace jezdeckta, motorizované pěchoty a tanků v boku a v týlu charakterisují průběh cvičení. Jeden prapor „osoaviachim“ zúčastnil se též těchto manévru. Jednotlivé části trup střelců vykonaly pochody denně až 70 km. Chválí se duch vojska; kára vadná, šablonovitá práce

štábů, ukvapenost na újmu bojového pořádku, mnohá desorientace velitelů, nedostatečné spojení divisního dělostřelectva s pěchotou, přílišná záliba dělostřelectva k otevřeným posicím. — Jako hlavní úkol tanků zdůrazňuje se těsná spolupráce s pěchotou, aby ji klestily cestu. Obtížemi spojení se nesmí nikdo dáti od tohoto úkolu odvésti; tyto obtíže musí býti vyrovnány pevně stanoveným plánem, oboustranným porozuměním a iniciativou. V manévrech bylo spojení dobře organizováno; rovněž dělostřelectká obrana proti tankům. Převládá mínění, že se tanky nesmějí pohybovati rychlostí 3–5 km/hod. Tím se vydávají v nebezpečí těžkých ztrát, které jim působí nepřátelská dělová palba.

b) Změny v presenční službě podle nového branného zákona rudé armády: Zvláštní způsob presenční služby podle nového branného zákona v rudé armádě je dvouroční služba v průmyslových podnicích, při čemž se provádí také vojenský výcvik. Toto opatření má ten účel, že se vycvičí určitý kádr instruktorů pro válečný průmysl. — Další novinkou je, že si studenti odbývají svou presenční službu během doby svého studia; vojenského výcviku se jim dostává mimo jejich vojenské těleso a nahrazuje se zpravidla vyšším předvojenským výcvikem. — Místo vojenské daně nastupuje u příslušníků náhradní zálohy povinná veřejná práce. — Též jsou stanoveny pro dobrovolníky peněžité výlohy; vyplácejí jim je jejich zaměstnavatelé.

c) Vojenská propaganda a branná příprava: Byla utvořena „literární společnost rudé armády a floty“ (Lokaf) k podpoře obrany země, bojové pohotovosti armády a k seznamování s životem, vývojem a historií armády. V čele stojí mezi jinými Maxim

Gorkij a Eidemann, velitel válečné akademie.

d) Předběžné vzdělání a příslušnost politická frekventantů vojenských škol: Z nově přijatých frekventantů vojenských škol je: továrník a zemědělských dělníků 67·3%, sedláků 24·2%, ostatních 8·5%; z toho je příslušníků strany politické 24·8%, komunistické mládeže 53·5%, bez politické příslušnosti 21·7%. Střední vzdělání mají jen 20·1%, nižší vzdělání 70·1 proc. Všeobecně je vzdělání nově přijatých žáků pořád ještě nedostatečné; nějaké zlepšení nelze vbrzku ani očekávat.

e) Charakteristika horské války podle předpisu sovětského Polního řádu: V horské válce je charakteristická malá hloubka při obraně průsmyků. Nezbytné vysunutí střelců a lehkých kulometů na svah k nepříteli. Dělostřelectvo rozdělené až na jednotlivá děla; na jeden pluk střelců jen 1 baterie. Zřídka kulometné oddíly; rozdělení jich po četách; nepřímá střelba vzhledem k strmým svahům nemožná. Zvýšený význam lehkých kulometů a ručních palenometů. Spojení v první linii světelnými signály a přístroji.

[Mil. Wochenblatt 115, č. 5.] V. K.

**Opětne zavedení všeobecné branné povinnosti v Maďarsku.** Podle pařížského časopisu „Echo de Paris“ vyjádřil se honvédský ministr Gömbös, že doufá, že velmocí povolí Maďarsku zavedení všeobecné branné povinnosti, proti čemuž prý ani Malá dohoda nemůže nic namítnouti, poněvadž maďarská armáda o 35 tisících mužů není žádným nebezpečím pro armádu Malé dohody, mající asi 500.000 mužů. Toto prohlášení ministra honvédů vzbudilo v politických kruzích živý zájem. Ministr Gömbös také nepokrytě prohlásil v kuloárech parlamentu, že se vláda již před delší dobou rozhodla přejíti od dosavadního námezdného systému k všeobecné branné povinnosti; to by však neznamenalo, že by armáda překročila dosavadní miliční početní stav. Zavedení všeobecné branné povinnosti by mělo pro Maďarsko tu výhodu, že by větší částí peněz, použitých k udržování námezdného vojska, mohlo být použito k vybudování humánních zařízení rázu sociálního.

V. K.

**Nová důstojnická uniforma ve Francii.** Ministr války zavádí novou uniformu pro důstojníky. Kabát je dosavadního střihu a tmavomodrý, u pluků afrických střelců a myslivců světlemodrý, u spahiů červený. Kalhoty pro příslušníky

pluků bojové vozby jsou tmavomodré, u ostatních pak stejné barvy jako před válkou. Různobarevné výložky na límci a rukávech, resp. pruhy na kalhotkách rozlišují jednotlivé druhy zbraní. Důstojníci nosí (vyjma zuaavy a střelce) epolety, jež u vyšších hodností mají jiný tvar. Pro všechny důstojníky se zavádí černá pláštěnka. (M. W., roč. 115 [1931], čís. 37.)

**Vojenské vyučování na vyšších školách v Rumunsku** bylo navrženo ministerstvem války ministerstvu osvěty. Zamýšlí se zavést tyto předměty: použití technických prostředků ve válce, ochrana plynová, ochrana vzdušná, ochrana proti propagandě a šponáží a p. Kromě toho se uvažuje o branné přípravě mládeže na každé vyšší škole.

**Nový tank v Itálii.** Továrna Fiat vyrobila místo tanku M 3000 nový lehký tank M 3000 B. Pancíř je silnější než dosud, váha však zůstává nadále 5600 kg. Rovněž rychlost jest nezměněna. Aby mohl lépe překonávat široké příkopy, je nový vzor opatřen vřadu obloukovitým přívěskem. Vyzbrojen je nový bojový vůz buď 37mm děly nebo jedním až dvěma kulomety.

**Reorganisace švýcarské armády.** Vojenský departement sestavil v soulase se Spolkovou radou pracovní program pro přípravu reorganisace armády a vojenské správy. Podnět k tomuto programu daly výroky učiněné v tisku i v Národním shromáždění, že se švýcarská armáda v nynějším stavu nesrovnává s politickými poměry Evropy a vyžaduje na vojsko jsou příliš vysoké. Všeobecná branná povinnost a miliční systém mají být zachováni. Vedle snahy ušetřit národ všech výdajů, jimž možno se vyhnouti, má však býti přední zásadou, že za všech okolností je nutno zajistiti bezpečnost země. Zatím ještě nelze předvidati, jaký bude konečný reorganizační návrh. (D. W., roč. IV. [1931], čís. 21.)

**Sovětská vojenská encyklopedie** počala vycházeti letošního roku. Je rozvržena na 12 svazků (4 svazky ročně) o 13 odděleních, zahrnujících strategii, operační umění, taktiku, mezinárodní právo, organizaci branných sil, politickou práci, vojenské zákonodárství, týl, zásobování, dopravu, válečné hospodářství, válečné umění, vojenské vědy a vojenskou výchovu, vojenský zeměpis, statistiku, náuku o terénu, službu zdravotnickou a veterinářskou. (M. W., roč. 115 [1931], čís. 37.)

Vojenský výcvik žen. Snahy o vojenskou přípravu žen, již se posiluje vůle k obraně v širokých vrstvách lidu a povznáší se obětovný válečný duch, nejsou v Polsku podceňovány, jak viděti z toho, že se jimi zabývají mnohé organizace, jako střelecký svaz, sokolský svaz, třídní sdružení dělnických sportovních organizací a j.

Výcvik důstojníků ve Finsku. Po tříměsíční službě se zbraní přijdou mladíci, kteří vychodili šest tříd střední školy, do všeobec. školy záložních důstojníků, trávající šest měsíců. Pak následuje šest měsíců služby se zbraní až do jmenování jich záložními důstojníky. Do kadetní školy jsou přijímáni toliko absolventi školy záložních důstojníků anebo příslušníci ochranných sborů. Tam trvá kurs 19½ měsíce — 2 školní roky. Po prv-

ním roce se rozdělují žáci do speciálních tříd, technické, dělostřelecké, inženýrské, spojovací služby.

Výchova důstojníků v Turecku. Absolventi střední školy konají šest měsíců službu u vojskového tělesa a vstoupí pak do jediné válečné školy ve Stambul, trávající dvě leta. Odtud přijdou jako praporčíci u pěchoty na pět měsíců do důstojnické pěší střelecké školy, u jezdeckta na deset měsíců do důstojnické jezdecké školy, u dělostřelectva na dvě leta do důstojnické dělostřelecké školy, inženýři na tři leta do důstojnické technické školy, letci na dvě leta do aviatické a hydroaviatické školy, dopravníci na dvě leta do důstojnické dopravní automobilové školy, intendanty na jeden rok do intendantní školy. (M. W., roč. 115 [1931], čís. 47.) —t.

## Bibliografie.

(Pokračování.)

### II. Prameny všeobecné.

#### 1. Oficiální relace štábů.

Anglie: History of the great war based on official documents. VII. The Campaign in Mesopotamia 1914—18. London 1927. Stationary Office. — The Official history of Australia in the war 1914—18. Sidney 1929. Tom III. (Angus e Robertson.) Za 21 sh.

Belgie: MDN. Etat major général de l'armée. Section de l'histoire. Les campagnes coloniales belges 1914—18. Bruxelles 1929. Tome II.

Francie: Ministère de la guerre. Etat major de l'armée. Service historique. Les armées françaises dans la grande guerre. Paris 1927. (Imprimerie nationale.) Tom VIII.

Maďarsko: A Világháború 1914—18. (Světová válka 1914—18 se zvláštním zřetěním na činnost maďarských vojsk.) Vydal Vál. archiv sv. I—IV. Budapest 1929.

Německo: Der Weltkrieg 1914—18. Bearb. im Reichsarchiv. Berlin 1929—1931. (Mittler.) Bd. V (1929) viz recensí Bulletin belge roč. X (1929), str. 219; Bd. VI (1930) viz rec. Rivista militare ital. roč. IV, čís. 2, str. 276 a Deut. Wehr roč. II, čís. 39, str. 849; Bd. VII (1931) viz rec. Militärwissenschaftliche Mitteilungen roč. 62 (1931), März—April, str. 366 a Deut. Wehr roč. III, čís. 2, str. 31.

Rakousko: Österreich—Ungarns letzter Krieg 1914—18. Wien 1931. Bd. II, 5 Lieferungen. Rec. Militär-Wochenblatt roč. 115 (1930/31), čís. 46, sl. 1816.

#### 2. Souborná díla.

Kuhl, gen.: Der Weltkrieg 1914—18. Bd I/II. Bremen 1929. (Geist.) Za 36 Mk.

Liddell Hart B.: The Real war 1914—18. London 1931. Str. 539 (Faber-Faber Ltd.) Za 12/6 sh. Doporučujeme.

Palat Barthélemy Edmond: La grande guerre sur la front occidental. Tom. XIII: Offensives suprêmes de l'Allemagne. Paris 1929. Za 24 fr. Tom. XIV: La Capitulation de l'Allemagne 15 Juillet—11 Nov. 1918. Paris 1931. Berger-Levrault.) Za 20 fr.

Schlachten des Weltkrieges. In Einzeldarstellungen bearbeitet u. hgg. unter. Mitwirkung des Reichsarchiv. Oldenburg. (Stalling.):

Svazek 28 a 29: Die Osterschlacht bei Arras 1917 v. Franz Bermann und Walter Brandt. Oldenburg 1929.

Svazek 30: Gorlice v. Oskar Til von Kalm. Oldenburg 1930.

Svazek 31: Die Tankschlacht bei Cambrai 20.—29. November 1917 v. Dr. Georg Strutz. Oldenburg 1929.

Svazek 32: Deutsche Siege 1918. Das vordringen der 7. Armee über Ailette, Aisne, Vesle und Ourcq bis zur Marne v. Thilo von Bose. Oldenburg 1929.